

WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY

ul. Głowackiego 28, 10-448 OLSZTYN ☎ (89) 522-79-00, fax. (89) 522-79-01, e-mail: olwu@up.gov.pl

Bezrobotne osoby niepełnosprawne na rynku pracy w województwie warmińsko-mazurskim w 2010 roku

Olsztyn 2011

Osoby niepełnosprawne stanowią jedną z priorytetowych grup bezrobotnych na warmińsko-mazurskim rynku pracy. Wymagają one szczególnego wsparcia, co zostało uwzględnione w *Strategii Zatrudnienia i Rozwoju Zasobów Ludzkich w Województwie Warmińsko-Mazurskim do 2020 roku* oraz *Regionalnym Planie Działań na rzecz Zatrudnienia na 2010 rok*. Mają stanowić również jedną z priorytetowych grup na wojewódzkim rynku pracy w 2011 roku, co zostało uwzględnione w przygotowywanym obecnie *Regionalnym Planie Działań na rzecz Zatrudnienia* na ten rok.

Liczba niepełnosprawnych bezrobotnych

W grudniu 2010 roku, niepełnosprawni bezrobotni, w liczbie 5 319 osób, stanowili 5,0% ogółu bezrobotnych w województwie warmińsko-mazurskim. Przed rokiem zarejestrowanych było o 51 osób (tj. o 1,0%) mniej. Udział osób niepełnosprawnych w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych zwiększył się w analizowanym okresie o 0,2 punktu procentowego.

W porównaniu do 2008 roku, liczba bezrobotnych niepełnosprawnych zwiększyła się o 1 154 osoby, tj. o 27,7%, natomiast udział procentowy tych osób w ogólnym bezrobociu wzrósł o 0,2 punktu procentowego.

Tabela 1. Osoby niepełnosprawne w ogólnej populacji bezrobotnych w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2008–2010

Rok	Bezrobotni ogółem	Bezrobotni niepełnosprawni	Udział procentowy (3:2)
1.	2.	3.	4.
2008	87 420	4 165	4,8
2009	109 181	5 268	4,8
2010	105 942	5 319	5,0
Zmiana do 2008 w liczbach	18 522	1 154	x
Zmiana do 2008 w %	21,2	27,7	0,2
Zmiana do 2009 w liczbach	-3 239	51	x
Zmiana do 2009 w %	-3,0	1,0	0,2

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie.

W 2010 roku, w rejestrach powiatowych urzędów pracy województwa warmińsko-mazurskiego pozostawało również 1 200 niepełnosprawnych poszukujących pracy i nie pozostających w zatrudnieniu. Liczba tych osób spadła w porównaniu do 2008 roku o 41 (tj. o 3,3%), natomiast w odniesieniu do 2009 roku o 168 osób, tj. o 12,3%.

Tabela 2. Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w urzędach pracy województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2008–2010

Rok	Bezrobotni niepełnosprawni	Niepełnosprawni poszukujący pracy	Razem
1.	2.	3.	4.
2008	4 165	1 241	5 406
2009	5 268	1 368	6 636
2010	5 319	1 200	6 519
Zmiana do 2008 w liczbach	1 154	-41	1 113
Zmiana do 2008 w %	27,7%	-3,3%	20,6%
Zmiana do 2009 w liczbach	51	-168	-117
Zmiana do 2009 w %	1,0%	-12,3%	-1,8%

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie.

Liczba niepełnosprawnych bezrobotnych w województwie warmińsko-mazurskim jest zróżnicowana przestrzennie. W grudniu 2010 roku, najwięcej osób niepełnosprawnych zarejestrowanych było w powiatach grodzkich: Elblągu (533 osoby, tj. 10,0% niepełnosprawnych bezrobotnych w województwie) oraz Olsztynie (525 osób, tj. 9,9%), a najmniej w powiatach: węgorzewskim (73 osoby, tj. 1,4%) oraz oleckim (92 osoby, tj. 1,7%).

Przestrzenne zróżnicowanie wykazuje również udział procentowy niepełnosprawnych bezrobotnych w ogólnym bezrobociu. Powyżej średniej wojewódzkiej wskaźnik ten ukształtował się w jedenastu powiatach. Największą jego wartością charakteryzuje się miasto Olsztyn (9,0%), a następnie powiat giżycki (8,8%) i miasto Elbląg (7,0%). Wartość powyżej 5,0% odnotowano również w powiatach: gołdapskim (6,9%), mrągowskim (6,2%), nowomiejskim (5,9%), ostródzkim (5,8%), iławskim (5,5%), ełckim (5,5%) oraz działdowskim (5,1%).

W pozostałych powiatach wskaźnik procentowego udziału osób niepełnosprawnych w ogólnym bezrobociu miał wartość poniżej 5,0%, przy czym w dwóch powiatach: piskim i bartoszyckim ukształtował się na poziomie niższym niż 3,0%.

Tabela 3. Liczba bezrobotnych niepełnosprawnych i ich udział procentowy w ogólnym bezrobociu w powiatach województwa warmińsko-mazurskiego (31.12.2010)

POWIAT	Liczba niepełnosprawnych bezrobotnych	Liczba bezrobotnych ogółem	Udział procentowy bezrobotnych niepełnosprawnych w ogólnym bezrobociu
BARTOSZYCE	145	6 730	2,2%
BRANIEWO	159	4 364	3,6%
DZIAŁDOWO	295	5 792	5,1%
ELBLĄG - Grodzki	533	7 589	7,0%
ELBLĄG - Ziemski	181	5 456	3,3%
EŁK	429	7 793	5,5%
GIŻYCKO	330	3 755	8,8%
GOŁDAP	143	2 071	6,9%
IŁAWA	216	3 940	5,5%
KĘTRZYN	241	6 009	4,0%
LIDZBARK WARM.	171	3 946	4,3%
MRĄGOWO	256	4 158	6,2%
NIDZICA	104	2 138	4,9%
NOWE M. LUB.	185	3 162	5,9%
OLECKO	92	2 950	3,1%
OLSZTYN - Grodzki	525	5 863	9,0%
OLSZTYN - Ziemski	359	7 574	4,7%
OSTRÓDA	453	7 841	5,8%
PISZ	108	6 091	1,8%
SZCZYTNO	321	6 605	4,9%
WĘGORZEWO	73	2 115	3,5%
RAZEM	5 319	105 942	5,0%

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie.

Struktura socjodemograficzna niepełnosprawnych bezrobotnych

Ponad połowę niepełnosprawnych bezrobotnych w województwie warmińsko-mazurskim (53,1%, tj. 2 827 osób) stanowią kobiety. Ich liczba, od 2008 roku, stale rośnie, należy jednak zauważyć iż w znacznie zmniejszyła się dynamika wzrostu. W stosunku do 2008 roku liczba bezrobotnych niepełnosprawnych kobiet wzrosła o 618 (o 28,0%), natomiast w porównaniu do 2009 roku – o 102 osoby (o 3,7%). Wzrósł również ich procentowy udział w ogólnym bezrobociu wśród niepełnosprawnych. W 2010 roku ukształtował się na poziomie 53,1%, a więc o 1,4 punktu procentowego wyższym niż w 2009 roku i o 0,1 punktu procentowego wyższym w porównaniu do 2008 roku.

Ponad 62,0% niepełnosprawnych bezrobotnych mieszka w miastach. W 2010 roku mieszkańcy wsi, w liczbie 2 017 osób, stanowili 37,9% w tej populacji, co oznacza wzrost o 0,7 punktu procentowego w stosunku do 2009 roku. Nadal jednak wskaźnik ten pozostaje na poziomie niższym niż w 2008 roku, kiedy wynosił 38,1%.

Co piąty niepełnosprawny bezrobotny w 2010 roku posiadał prawo do zasiłku z tytułu pozostawania bez pracy. Na koniec grudnia uprawnione do zasiłku były 1 074 osoby (20,2%), czyli o 82 osoby (tj. o 7,1%) mniej niż w 2009 roku. Ich procentowy udział w okresie roku zmniejszył się o 1,7 punktu procentowego i ukształtował na poziomie niższym, o 0,6 punktu procentowego, niż w 2008 roku

Tabela 4. Wybrane kategorie bezrobotnych niepełnosprawnych w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2008–2010

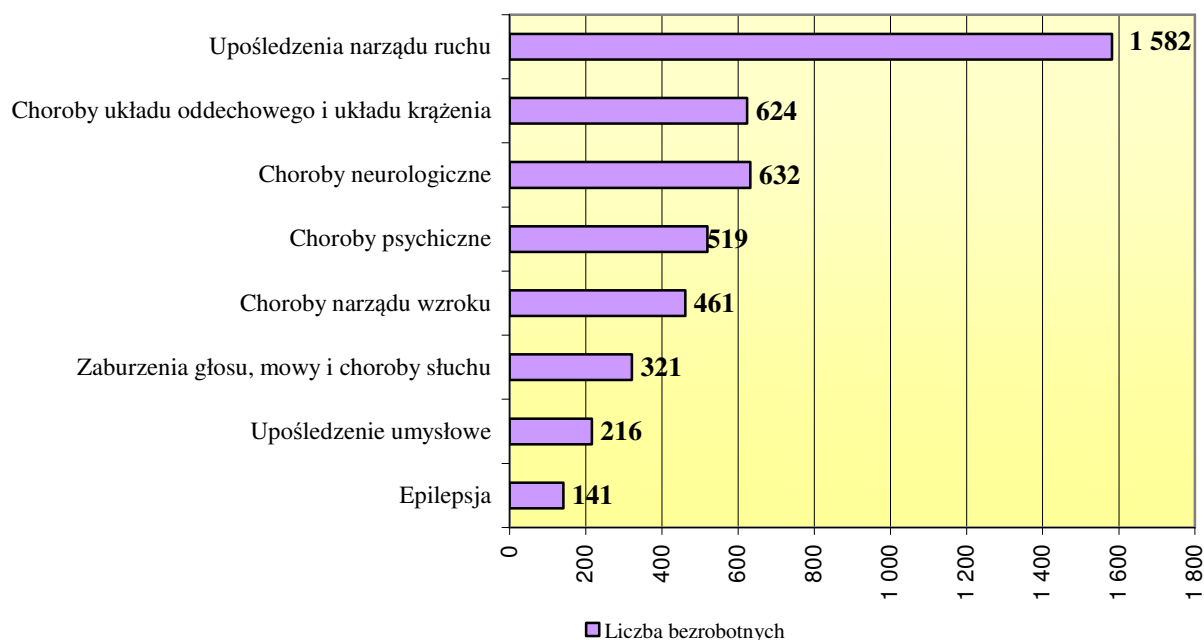
Stan na 31.12.2010

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	Zmiany do 2008 w liczbach	Zmiany do 2008 w %	Zmiany do 2009 w liczbach	Zmiany do 2009 w %
Bezrobotni niepełn. ogółem	4 165	5 268	5 319	1 154	27,7	51	1,0
w tym:							
Kobiety	2 209	2 725	2 827	618	28,0	102	3,7
% do ogółu	53,0	51,7	53,1	x	0,1	x	1,4
Zamieszkali na wsi	1 586	1 958	2 017	431	27,2	59	3,0
% do ogółu	38,1	37,2	37,9	x	-0,2	x	0,7
Z prawem do zasiłku	867	1 156	1 074	207	23,9	-82	-7,1
% do ogółu	20,8	21,9	20,2	x	-0,6	x	-1,7

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie.

Niepełnosprawni bezrobotni województwa warmińsko-mazurskiego to przede wszystkim osoby z lekkim i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności – stanowią one odpowiednio 69,0% i 29,0% wszystkich osób niepełnosprawnych, zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy województwa. Przeważają osoby z upośledzeniami narządu ruchu, które, w liczbie 1 582, stanowią ponad 29,7% niepełnosprawnych bezrobotnych. W następnej kolejności, niepełnosprawność związana jest z chorobami układu oddechowego i krążenia (11,7%), chorobami neurologicznymi (11,9%), psychicznymi (9,8%), chorobami narządu wzroku (8,7%), a także zaburzeniami głosu, mowy oraz chorobami słuchu (6,0%), w mniejszym natomiast stopniu – z upośledzeniem umysłowym (4,1%) oraz epilepsją (2,7%).

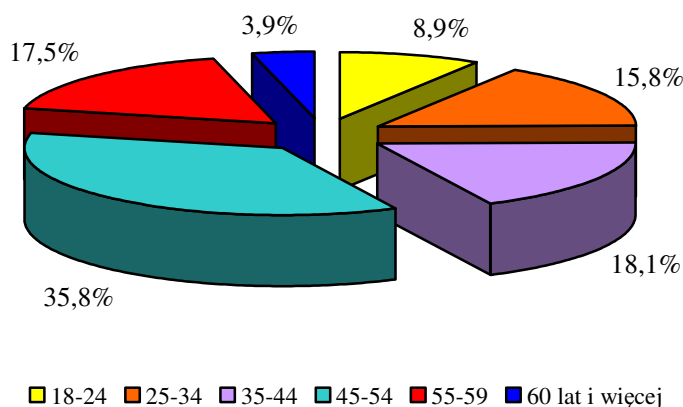
Wykres 1. Niepełnosprawni bezrobotni w województwie warmińsko-mazurskim według rodzaju niepełnosprawności (31.12.2010)

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie.

Ponad połowa niepełnosprawnych bezrobotnych zarejestrowanych w województwie warmińsko-mazurskim, to osoby, które ukończyły 45 rok życia. Stanowią one, w liczbie 3 041 osób, ponad 57,0% niepełnosprawnych bezrobotnych, przy czym aż 35,8% to osoby w przedziale wiekowym od 45 do 54 lat, a 17,5% stanowią bezrobotni od 55 do 59 roku życia. Są to osoby, które znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji nie tylko ze względu na niepełnosprawność, ale również ze względu na wiek, przez wielu pracodawców stereotypowo i niesprawiedliwie postrzegany jako schyłek aktywności zawodowej. Z drugiej jednak strony, ponad jedna trzecia (35,6%) niepełnosprawnych bezrobotnych to osoby w wieku od 25 do 44 lat, czyli w okresie życia, charakteryzującym się potencjalnie największą aktywnością zawodową. Dane te dowodzą o złożoności problemu bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych.

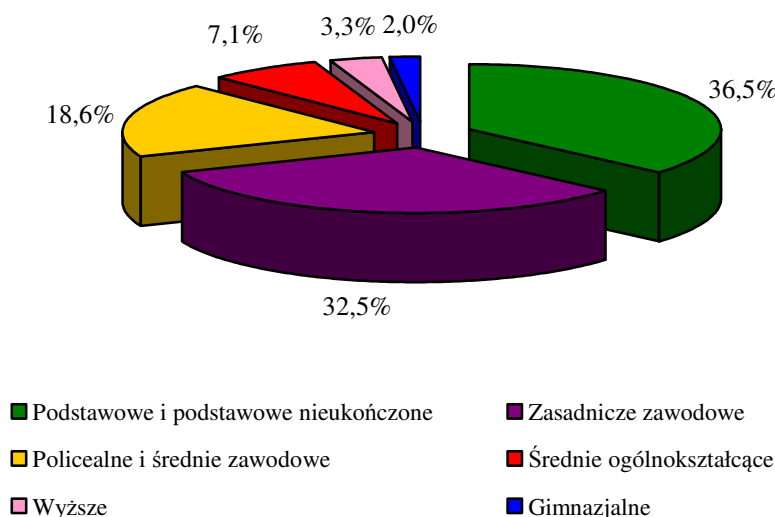
Wykres 2. Niepełnosprawni bezrobotni w województwie warmińsko-mazurskim według wieku (31.12.2010)

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie.

Największa część (36,5%) bezrobotnych osób niepełnosprawnych legitymuje się wykształceniem podstawowym i nieukończonym podstawowym. 32,5% posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe, 18,6% - policealne i średnie zawodowe, a 7,1% średnie ogólnokształcące. Dyplomem ukończenia szkoły wyższej dysponuje natomiast 3,3% niepełnosprawnych bezrobotnych.

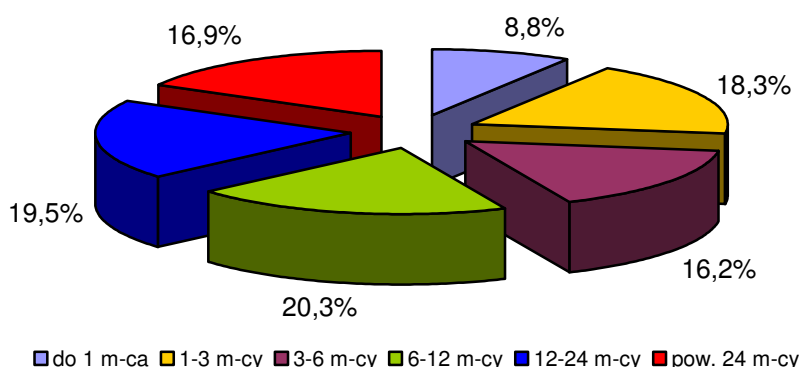
Wykres 3. Niepełnosprawni bezrobotni w województwie warmińsko-mazurskim według wykształcenia (31.12.2010)

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie.

Stopień i rodzaj niepełnosprawności, a także niekorzystna struktura wiekowa, w połączeniu z niedostatecznym wykształceniem, powodują, że szanse na znalezienie zatrudnienia są często niewielkie, a okres pozostawania bez pracy osób niepełnosprawnych wydłuża się. Osoby, pozostające bez zatrudnienia powyżej 12 miesięcy stanowią 36,4% wszystkich, zarejestrowanych w województwie warmińsko-mazurskim, niepełnosprawnych bezrobotnych. Dłużej niż 2 lata, w rejestrach pozostaje obecnie 16,9%, podczas gdy krócej niż miesiąc – tylko 8,8%.

Wykres 4 Niepełnosprawni bezrobotni w województwie warmińsko-mazurskim według czasu pozostawania bez pracy (31.12.2010)

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie.

Omówione zmiany w strukturze socjodemograficznej niepełnosprawnych bezrobotnych, według stanu na 31.12.2010 roku, przedstawia poniższa tabela:

Tabela 5 Bezrobotni niepełnosprawni według cech socjodemograficznych w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2008-2010

Kategorie bezrobotnych	Rok 2008	Rok 2009	Rok 2010	Udział w ogólnej liczbie w %		
				2008	2009	2010
Ogółem w tym:	4 165	5 268	5 319	100,0	100,0	100,0
Wykształcenie						
wyższe	105	149	176	2,5	2,8	3,3
policealne i średnie zawodowe	734	961	988	17,6	18,2	18,6
ogólnokształcące	286	364	377	6,9	6,9	7,1
zasadnicze zawodowe	1 292	1 767	1 731	31,0	33,5	32,5
gimnazjalne i niższe	1 748	2 027	2 047	42,0	38,5	38,5
Wiek						
18 - 24	393	532	472	9,4	10,1	8,9
25 – 34	729	855	841	17,5	16,2	15,8
35 - 44	748	929	965	18,0	17,6	18,1
45 - 54	1 622	1 994	1 902	38,9	37,9	35,8
55 – 59	599	817	929	14,4	15,5	17,5
60 i więcej	74	141	210	1,8	2,7	3,9
Czas pozostawania bez pracy						
do 1 miesiąca	424	425	469	10,2	8,1	8,8
1 – 3 m-ce	738	986	973	17,7	18,7	18,3
3 – 6 m-cy	668	937	861	16,0	17,8	16,2
6 – 12 m-cy	734	1 116	1 079	17,6	21,2	20,3
12 – 24 m-ce	627	872	1 038	15,1	16,6	19,5
pow. 24 m- ce	974	932	899	23,4	17,7	16,9

Źródło: opracowanie własne, na podstawie sprawozdania MPiPS 01

W porównaniu do 2009 roku, w strukturze socjodemograficznej bezrobotnych osób niepełnosprawnych zmniejszył się procentowy udział:

- osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (o 1,0 punkt procentowy);
- osób w wieku od 18 do 24 lat (o 1,2 punktu procentowego), od 25 do 34 lat (o 0,4 punktu procentowego) oraz w przedziale wiekowym 45-54 lata (o 2,1 punktu procentowego);

- osób pozostających bez zatrudnienia przez okres od 1 do 3 miesięcy (o 0,4 punktu procentowego), od 3 do 6 miesięcy (o 1,6 punktu procentowego), od 6 do 12 miesięcy (o 0,9 punktu procentowego) i powyżej 24 miesięcy (o 0,8 punktu procentowego).

W analizowanym okresie wzrósł procentowy udział:

- osób z wykształceniem wyższym (o 0,5 punktu procentowego), policealnym i średnim zawodowym (o 0,4 punktu procentowego) oraz ogólnokształcącym (o 0,2 punktu procentowego);
- osób w wieku od 35 do 44 lat (o 0,5 punktu procentowego), od 55 do 59 lat (o 2 punkty procentowe) oraz powyżej 60 roku życia (o 1,2 punktu procentowego);
- osób pozostających bez zatrudnienia w okresie do 1 miesiąca (o 0,7 punktu procentowego) oraz w okresie od 12 do 24 miesięcy (o 2,9 punktu procentowego).

Od 2008 roku tendencję rosnącą wykazuje wskaźnik procentowego udziału:

- osób z wykształceniem wyższym (z 2,5% w 2008 roku do 3,3% w 2010 roku) oraz policealnym i średnim zawodowym (z 17,6% do 18,6% w analizowanym okresie);
- osób w wieku od 55 do 59 lat (z 14,4% w 2008 roku do 17,5% w 2010 roku) oraz w wieku 60 lat i powyżej (z 1,8% do 3,9%);
- osób, pozostający bez zatrudnienia w okresie od 12 do 24 miesięcy (z 15,1% do 19,5%).

W analizowanym okresie systematycznie maleje wskaźnik procentowego udziału:

- osób w wieku od 25 do 34 lat (z 17,5% w 2008 roku do 15,8% w 2010 roku) oraz w przedziale wiekowym 45-54 lata (z 38,9% do 35,8% w analizowanym okresie);
- osób pozostających bez pracy powyżej 24 miesiące (z 23,4% w 2008 roku do 16,9% w 2010 roku).

Aktywizacja zawodowa bezrobotnych niepełnosprawnych w 2010 roku

W 2010 roku, pracodawcy zgłosili dla osób niepełnosprawnych 972 oferty pracy, czyli o 135 ofert (o 12,2%) mniej niż w 2009 roku i o 251 ofert (o 20,5%) mniej niż w 2008 roku. Były to oferty zatrudnienia i innej pracy zarobkowej, które stanowiły 86,9% wszystkich ofert wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej dla osób niepełnosprawnych. Oprócz nich, pracodawcy zgłosili również 146 wolnych miejsc aktywizacji zawodowej, z których 91 dotyczyło stażu, natomiast 55 – prac społecznie użytecznych.

Analizując dane z 2010 roku odnotowano wzrost podjęć pracy przez niepełnosprawnych bezrobotnych, z 2 237 osób w 2009 roku, do 2 844 w 2010 roku (o 607 osób, tj. 27,1%). Wśród osób, które znalazły zatrudnienie, 833 osoby (29,3%) podjęły pracę subsydiowaną ze środków Funduszu Pracy lub PFRON:

- 91 osób zatrudniono na miejscach pracy subsydiowanych ze środków PFRON, w tym 21 osób w zakładach pracy chronionej;
- 742 osoby zatrudniono na miejscach pracy subsydiowanych z Funduszu Pracy, w tym 106 osób w zakładach pracy chronionej;
- 99 osób podjęło działalność gospodarczą.

Pracę niesubsydiowaną podjęło 2 011 osób, z których:

- 175 osób uczestniczyło w pracach sezonowych;
- 40 osób rozpoczęło działalność gospodarczą.

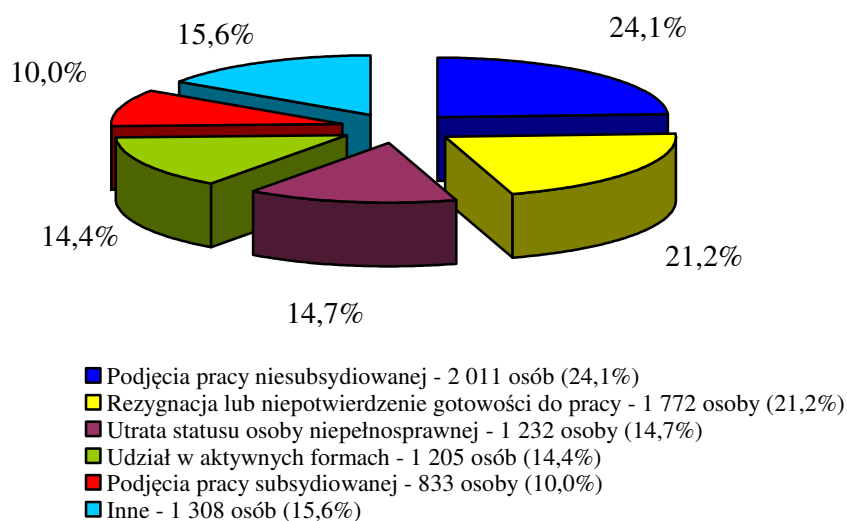
Tabela 6. Aktywizacja bezrobotnych niepełnosprawnych w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2008–2010

Wyszczególnienie	2009	2010	Zmiany do 2009 w liczbach	Zmiany do 2009 w %
Oferty pracy	1 107	972	-135	-12,2%
Podjęcia pracy	2 237	2 844	607	27,1%
1. subsydiowanej	753	833	80	10,6%
- w tym: w zakładach pracy chronionej	119	127	8	6,7%
- podjęcie działalności gospodarczej	93	99	6	6,5%
2. Niesubsydiowanej	1 484	2 011	527	35,5%
- podjęcie działalności gospodarczej	30	40	10	33,3%
Szkolenia	329	284	-45	-13,7%
Staż zawodowy	485	546	61	12,6%
Przygotowanie zawodowe dorosłych	27	3	-14	-51,9%
Prace społecznie użyteczne	276	372	96	34,8
Razem zaktywizowani	3 354	4 049	695	20,7

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie.

W 2010 roku w formach aktywizacji zawodowej, takich jak szkolenia, staże, przygotowanie zawodowe dorosłych i prace społecznie użyteczne uczestniczyło 1 205 osób. Najwięcej, 546 osób, rozpoczęło staż u pracodawcy, 284 bezrobotne osoby niepełnosprawne rozpoczęły szkolenia, a 372 osoby prace społecznie użyteczne. W porównaniu do 2009 roku wzrosła liczba podjęć stażu (o 61 osób, tj. o 12,6%) oraz prac społecznie użytecznych (o 96 osób, tj. o 34,8%), natomiast zmniejszyła się liczba osób, które rozpoczęły szkolenia (o 45 osób, tj. 13,7%) i przygotowanie zawodowe dorosłych (o 14, tj. o 51,9%).

Wykres 5. Przyczyny wyłączeń osób niepełnosprawnych z ewidencji bezrobotnych w 2010 roku

Wyłączenia osób niepełnosprawnych z ewidencji bezrobotnych z powodu udziału w aktywnych formach, takich jak staże, szkolenia, przygotowanie zawodowe dorosłych i prace społecznie użyteczne stanowiły w 2010 roku 14,4% wszystkich wyłączeń. Najwięcej osób (2 011, tj. 24,1%) wyrejestrowano z powodu podjęcia pracy niesubsydiowanej; ponad jedną piątą (1 772 osoby, tj. 21,2%) z powodu rezygnacji lub niepotwierdzeni gotowości do podjęcia pracy, natomiast 14,7% stanowią osoby, które utraciły status osoby niepełnosprawnej.

Podsumowanie

Niepełnosprawni bezrobotni stanowią niewielką, w porównaniu z innymi kategoriami bezrobotnych osób, grupę w skali regionalnego bezrobocia. Jej udział procentowy utrzymuje się na poziomie około 5%. Populacja osób niepełnosprawnych jest wysoce zróżnicowana pod względem aktualnej i potencjalnej pozycji na rynku pracy. Wśród przyczyn takiego stanu rzeczy można wymienić: rodzaj, głębokość i trwałość niepełnosprawności; wykształcenie i kwalifikacje oraz poziom aktywności życiowej; cechy demograficzne, takie jak płeć, wiek, miejsce zamieszkania; cechy otoczenia społecznego i instytucjonalnego. Czynniki te znacząco wpływają na pozycję osób niepełnosprawnych na rynku pracy, jak również narzucają odmienne programowanie działań skierowanych do tej grupy osób.

Z tego względu, iż osoby niepełnosprawne są w silnym stopniu zagrożone wykluczeniem społecznym, szczególnie istotna jest ich aktywizacja zawodowa. Należy intensyfikować działania skierowane do tej grupy, ale również poszukiwać nowych rozwiązań. *Strategia Zatrudnienia i Rozwoju Zasobów Ludzkich w Województwie Warmińsko-Mazurskim do 2020 roku*, w ramach Priorytetu 4 *Równość szans do zatrudnienia*, przewiduje podniesienie aktywności życiowej i zawodowej osób niepełnosprawnych poprzez m.in. popularyzację nietypowych form zatrudnienia.

Jednym z rozwiązań indywidualnych jest możliwość wykonywania pracy w miejscu zamieszkania, w tym popularyzowana obecnie telepraca. Sposób ten stosowany wcześniej jako praca chałupnicza, powiązana ze spółdzielczością inwalidów, unowocześniany jest poprzez użycie środków technicznych, umożliwiając również wykonywanie przez osoby niepełnosprawne pracy umysłowej w wielorakich specjalnościach (księgowość, doradztwo, projektowanie i inne). Konieczna jest popularyzacja nietypowych form zatrudnienia osób niepełnosprawnych, rozwój zakładów aktywizacji zawodowej, warsztatów terapii zajęciowej i innych form zatrudnienia socjalnego.

Ważnym zadaniem są także szkolenia dostosowujące, zmieniające kwalifikacje, podnoszące zasób umiejętności, wyprofilowane według potrzeb rynku pracy, w celu wywołania potencjalnej gotowości osób niepełnosprawnych do sprostania wymaganiom stawianym przez pracodawców. Niezbędny element stanowią działania w sferze psychologicznej, przeciwdziałające negatywnym postawom: bezradności, niedostatkowi aktywności życiowej, a także niekorzystnym skutkom utrwalającego się syndromu, wywołanego niekorzystną oceną własnej sytuacji i wszelkich konsekwencji wynikających z takiej oceny.

Więcej uwagi należy poświęcić realizacji programów łączących różne usługi i instrumenty aktywizacji bezrobotnych niepełnosprawnych, takich jak: indywidualne plany działań, szkolenia ogólne i zawodowe, programy podnoszące kwalifikacje w miejscu pracy, wsparcie finansowe inicjatyw zgłaszanych przez osoby niepełnosprawne.

Opracowano:
Izabela Stolarska
Wydział Polityki Rynku Pracy
Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie